

AYM'ye Yapılan Bireysel Başvuruda İhlalin Varlığıyla Kabul Edilebilirlik Arasında Gri Alan Olarak 'Açıkça Dayanaktan Yoksunluk' Kriterinin AİHM İçtihadı Çerçevesinde Analizi

Servet ALYANAK*

Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK–ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.

* Doç. Dr., Türkiye Adalet Akademisi Öğretim Görevlisi.
seralyanak06@gmail.com. **ORCID:** 0000-0003-4092-9984.

Makale geliş tarihi: 11 Eylül 2023 **Makale kabul tarihi:** 29 Aralık 2023

Atf önerisi: Alyanak, Servet. "AYM'ye Yapılan Bireysel Başvuruda İhlalin Varlığıyla Kabul Edilebilirlik Arasında Gri Alan Olarak 'Açıkça Dayanaktan Yoksunluk' Kriterinin AİHM İçtihadı Çerçevesinde Analizi." *Ankara Barosu Dergisi* 82, no. 1 (Ocak 2024): 1-40. **DOI:** 10.30915/abd.1358530.

AYM'YE YAPILAN BİREYSEL BAŞVURUDA İHLALIN VARLIĞIYLA KABUL EDİLEBİLİRLİK ARASINDA GRİ ALAN OLARAK 'AÇIKÇA DAYANAKTAN YOKSUNLUK' KRİTERİNİN AİHM İÇTİHADİ ÇERÇEVESİNDE ANALİZİ

ÖZ

Açıkça dayanaktan yoksunluk kriteri, Anayasa Mahkemesine (AYM) bireysel başvuru yolunda kabul edilemezlik sebepleri içinde, esasa ilişkin olan sebepler arasında yer almaktadır. Bu kriter, bireysel başvurularda kabul edilebilirlik incelemesinde usule ilişkin kabul edilemezlik sebeplerinden daha sonra, esasa ilişkin diğer sebeplerle birlikte önemli bir yer tutmaktadır. Bu makale, AYM'nin açıkça dayanaktan yoksunluk kriteriyle ilgili içtihadını önemli kararlarla belirlenen gelişimi içinde ele almaktadır. Bu konu, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) uygulamaları ile çerçevesinde AYM'nin uygulaması ile karşılaştırılarak analiz edilmiştir. Bu makale, AİHM içtihadı ile karşılaştırıldığında Türk Anayasa Mahkemesi içtihadına göre kabul edilebilirlik incelemesinde 'açıkça dayanaktan yoksunluk kriterinin' daha net ve ayrıntılı bir resmini sunmak üzere tasarlanmıştır.

Anahtar Kelimeler:

Anayasa Mahkemesi

bireysel başvuru

kabul edilebilirlik ölçütleri

açıkça dayanaktan yoksunluk

temellendirilmemiş başvuru

ANALYSIS OF THE 'MANIFESTLY ILL-FOUNDED CRITERIA' AS A GRAY AREA BETWEEN THE EXISTENCE OF VIOLATION AND ADMISSIBILITY IN THE INDIVIDUAL APPLICATION TO THE CONSTITUTIONAL COURT IN COMPARISON TO ECHR CASE LAW

ABSTRACT

The 'manifestly ill-founded criteria' is one of the substantive grounds among the inadmissibility grounds for an individual application to the Constitutional Court (CC). This criteria, along with other substantive grounds, has an important place in the admissibility review of individual applications, after the procedural grounds of admissibility. This article discusses the jurisprudence of the Constitutional Court regarding the manifestly ill-founded criterion in its development determined by important decisions. This issue has been analyzed by comparing the practices of the European Convention on Human Rights (ECHR) and the European Court of Human Rights (ECtHR) with the practice of the Turkish Constitutional Court. This essay is designed to present a clearer and more detailed picture of the condition of 'manifestly ill-founded criteria' for admissibility under the case-law of the Turkish Constitutional Court in comparison to case-law of the ECtHR.

Keywords:

Constitutional Court

individual complaint

manifestly ill-founded complaint

inadmissibility based on the merits

unsubstantiated complaint

GİRİŞ

Anayasa şikâyetinin esasına ilişkin karar verilebilmesi için öncelikle başvurunun kabul edilebilirlik açısından incelenmesi gerekmektedir. AYM kabul edilebilirlik incelemesini esasa ilişkin olan ve esasa ilişkin olmayan (usulî) temel başlıklar altında yapmaktadır. Esasa ilişkin olmayan usulî kabul edilebilirlik kriterleri açısından başvurunun içeriğine girmeksizin başka bir anlatımla başvuru formunu detaylı bir şekilde tahlil etmeksizin bir inceleme yürütmektedir. Esasa ilişkin olmayan usulî kabul edilebilirlik kriterlerini karşılayan başvurular esasa ilişkin kabul edilebilirlik kriterleri bakımından incelenmekte ve bu aşamada başvuru formu detaylı bir incelemeye tâbi tutulmaktadır.

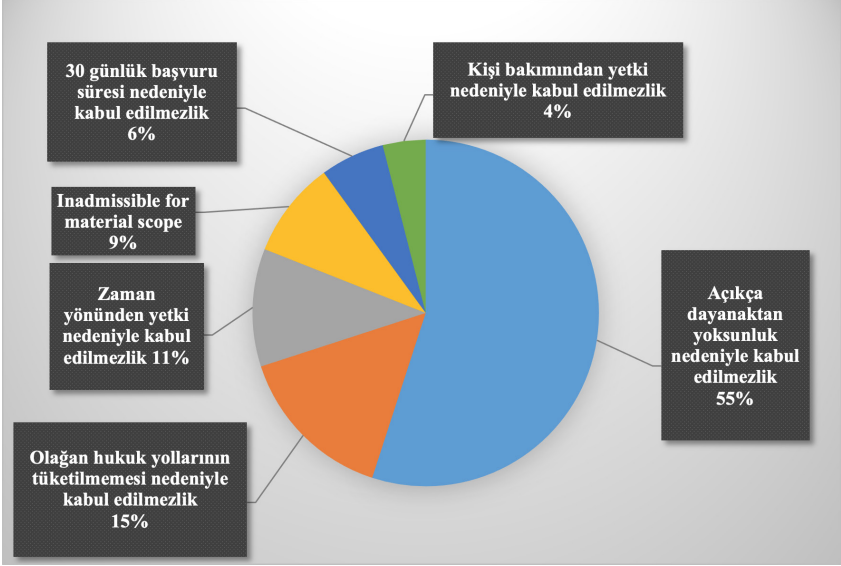
Anayasa Mahkemesi tarafından kamuoyu ile paylaşılan 23.09.2012-31.03.2023 tarih aralığını kapsayan istatistiklere göre, belirtilen dönemde sonuçlandırılan bireysel başvuruların %77,8'i hakkında kabul edilemezlik kararı verilmiştir.^[1] Makul sürede yargılanma hakkı ile ilgili başvurular hariç tutulduğunda ise bu oran %91,2'dir.^[2] Bu da bireysel başvuruların ancak onda birinin kabul edilebilirlik aşamasını geçmeyi başardığı görülmektedir.

Türkiye'de Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kabul edilemezlik kararlarının oranı yüksek olmakla birlikte, diğer ülke uygulamalarında da bu oranın yüksek olduğu bilinmektedir.^[3]

[1] Anayasa Mahkemesi, "Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru İstatistikleri (23/9/2012–31/3/2023)," 5, erişim 29 Mayıs 2023, https://www.anayasa.gov.tr/media/8681/bb_2023_1_tr.pdf.

[2] Anayasa Mahkemesi, "Bireysel Başvuru İstatistikleri (23/9/2012–31/3/2023)," 6.

[3] Bülent Algan, "Bireysel Başvurularda "Açıkça Dayanaktan Yoksunluk" Kriterinin Anayasa Mahkemesi Tarafından Yorumu ve Uygulanması," *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 63, no. 2 (2014): 247–284, 249; Hüseyin Ekinci, "Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuruda Kabul Edilebilirlik Kriterleri ve İnceleme Yöntemi," *Anayasa Yargısı* 29, no. 1, (2013): 161–197, 162.

Grafik 1: Kabul edilmezlik kararları oransal dağılımı

Kaynak: AYM, “Bireysel Başvuru Usulü ve Kabul Kriterleri, Modül 3,” 23, erişim 12 Ağustos 2023.

Yukarıda yer alan istatistiki bilgiye göre de AYM’ye yapılan bireysel başvurularda kabul edilmezlikle sonuçlandırılan başvuruların %55’ini ‘açıkça dayanaktan yoksunluk’ nedeniyle kabul edilemezlik kararları oluşturmaktadır. Bu nedenle anayasa şikayetlerinin kabul edilebilirlik aşamasında önemli bir yer tutan ‘açıkça dayanaktan yoksunluk’ kriterinin kapsamlı bir hukuki analizinin yapılması gerekmektedir.

I. BİREYSEL BAŞVURU VE KABUL EDİLEMEZLİK KARARI

A) YASAL ÇERÇEVE

Bireysel başvuru kurumu,^[4] 12.09.2010 tarihinde gerçekleştirilen halkoylamasıyla kabul edilen Anayasa değişikliği ile 1982 Anayasasına girmiştir. Bireysel başvurularla ilgili temel düzenleme Anayasanın 148’inci maddesinde yer almaktadır. Buna göre; “Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki

[4] Bireysel başvuru kurumu doktrinde ve yabancı ülke uygulamalarında “anayasa şikayeti” olarak da ifade edilmektedir.

herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır. Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz. Bireysel başvuruya ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir". 30.03.2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun "Bireysel Başvuru" başlıklı dördüncü bölümünde yer alan 45-51'inci maddelerde bireysel başvuru kurumunun işletilmesi düzenlenmiştir.

6126 sayılı Kanunun "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" başlıklı 48(2) maddesinde; "Mahkeme, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi açısından önem taşımayan ve başvurucağının önemli bir zarara uğramadığı başvurular ile açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir" hükmü ile anılan Kanunun 48(5) maddesinde; "Kabul edilebilirlik şartları ve incelemesinin usul ve esasları ile ilgili diğer hususlar İctüzükle düzenlenir" düzenlemesi yer almaktadır.

Bireysel başvuru, ihlal edildiği iddia edilen hakkın sahibi olan bireyin doğrudan yapacağı başvurunun anayasada öngörülmesi dolayısıyla anayasa yargısında yer alan diğer kurumlarla doldurulamayan bir eksikliği giderdiğinden kendine has bir konuma sahiptir.^[5] Bununla birlikte ilave edilmelidir ki, iç hukukta bireysel başvuru kurumunun varlığı, *per se*, hak ihlallerinin iç hukukta giderilmesinin tek başına çözümü değildir.^[6] Hak ihlallerinin çözülmesi ve dahi önüne geçilmesi konusunda iç hukuktaki bireysel başvuru kurumunun etkinliği hususu öne çıkmaktadır.^[7]

Başvuruların kabul edilebilirlik yönünden incelenerek kabul edilebilir bulunması halinde esas yönünden incelenmesine geçilmektedir. Kabul edilebilirlik incelemesi Komisyonlar tarafından yapılır. Kabul edilebilirlik veya edilemezlik kararı Komisyonlarda oybirliği ile alınır. Komisyonca

[5] Ece Göztepe Çelebi, "Anayasa Şikayeti," (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, 1996), 3, 11.

[6] Ece Göztepe Çelebi, "Anayasa Şikayeti," içinde *Ankara Hukuk Toplantıları*, 18 Mayıs 2009, ed. Çiğdem Kırcı ve Aynur Yongalık, (Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 2009), 136.

[7] Bu konu bu çalışmanın kapsamı dışında olduğundan sadece belirtmekle yetinilmiş, ayrıca detaylandırılmamıştır.

oybirliği ile karar alınamaması halinde başvuru dosyaları Bölümlere havale edilir (6216 sayılı kanunun 48(3) maddesi). Başvuru içerisinde yer alan ihlallerin bir kısmı Komisyonunda karara bağlanıp bir kısmı da Bölüm veya Genel Kurula bırakılabilir.^[8] Belirtilmelidir ki, 47. maddenin altıncı fıkrasına göre başvurunun reddine karar verilen hallerde kabul edilebilirlik incelemesine geçilmez. Ön inceleme ve başvurunun idari reddi kararları hakkında ayrıntılı düzenleme İçtüzüğü'nün 66. maddesinde yer almaktadır. Ayrıca, komisyonunda kabul edilebilirliğine karar verilen veya bu konuda karar verilmesi Bölüme bırakılan bir başvurunun Bölümde esaslanarak incelenmesi sırasında kabul edilemezlik tespit edilirse (AYM İçtüzüğü'nün 28(2) maddesi), Bölüm tarafından da kabul edilemezlik kararı verilebilecektir.^[9] Bölümlerde kabul edilemezlik kararı alınmasının özellikle, yüzeysel de olsa esaslanarak incelemeyle anlaşılabilir olan açıkça dayanaktan yoksunluk halinde ortaya çıktığı görülmektedir. Ayrıca Genel Kurulda da kabul edilemezlik kararı alınabilmektedir.^[10]

AİHM uygulamasında, AİHS'in 27 ve 28. maddeleri uyarınca, açıkça dayanaktan yoksun olan başvuruların büyük bir çoğunluğunun tek bir hâkim ya da üç hâkimden oluşan bir Komite tarafından kabul edilemez olduğuna karar verilmektedir. Bununla birlikte, açıkça dayanaktan yoksun olarak nitelendirilen bazı başvurular hakkında kabul edilemezlik kararlarını, Daireler, hatta-istisnai durumlarda-Büyük Daire de karar vermektedir.^[11]

Kabul edilebilirlik incelemesinde başvurularda 6216 sayılı Kanunun 45, 46, 47 ve 48/2 maddelerinde belirtilen şartların karşılanıp karşılanmadığına bakılır. Kabul edilebilirlik kararı verilen başvuruların esaslanarak incelenmesine geçilir. Kabul edilemezliğine karar verilen başvuruların ise

[8] Örneğin bkz. AYM, İzzet Otyakmaz, B. No: 2018/12653, 17/11/2022, § 3.

[9] Hüseyin Ekinci ve Musa Sağlam, *66 soruda Bireysel Başvuru*, (Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2015), 34. İçtüzüğü'nün 33(3) maddesinde başvuru hakkında Komisyonunda kabul edilebilirlik kararı alınmayıp, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılabileceği haller belirtilmektedir.

[10] Genel Kurul tarafından açıkça dayanaktan yoksunluk kararı verilen çok sayıda karar bulunmaktadır. Bir örnek: *Ford Otomotiv Sanayi A.Ş.* [GK], B. No: 2019/40991, 23/3/2023, § 141.

[11] AİHM, *Gratzinger and Gratzingerova/Çek Cumhuriyeti* (dec.) [GC], §§ 78-86, AİHM, *Demopoulos and Others v. Turkey* (dec.) [GC], §§ 130-138.

esastan incelenmesine geçilmez. Başvuruların esastan incelenmesi AYM'nin önemli miktarda *kaynak* kullanmasını gerektirmektedir. Bu nedenledir ki, esastan incelemeye geçilmesinden önce kabul edilebilirlik incelemesiyle Kanunda belirtilen koşulların sağlanıp sağlanmadığı kontrol edilerek, bu koşulları tamamını sağlayan başvuruların esasına geçilmektedir. Anayasa m.153 ve 6216 sayılı Kanun m.48/2 gereği kabul edilemezlik kararları kesindir. Bölümler ve Genel Kurul tarafından kabul edilemezlik kararı verilmesi halinde, istisnai olarak, 6100 sayılı HMK'ya göre maddi hataların düzeltilmesi yoluna başvurulabilir (6216 sayılı Kanununun 48(7) maddesi ile AYM İçtüzüğü'nün 82. maddesi).

Kabul edilebilirlik kriterleri, usule yönelik ve esasa yönelik olmak üzere iki genel kategoriye ayrılabilir. Kabul edilebilirlik kriterlerinin usule yönelik olarak belirtilenleri 6216 sayılı Kanununun 45, 46 ve 47'inci maddelerinde; esasa ilişkin şekilde belirtilenleri ise 48'inci maddenin (2) numaralı fıkrasında düzenlenmektedir.^[12]

Usule yönelik kabul edilebilirlik kriterleri:

- Mahkemenin kişi, konu, yer ve zaman bakımından yetkili olması
- Olağan kanun yollarının tüketilmesi,
- Başvurunun süresi içinde yapılmış olması,
- Başvurudan feragat edilmemiş olması,
- Başvurunun mükerrer olmaması,
- Başvurunun düşmesi hali bulunmamasıdır.

Esasa yönelik kabul edilebilirlik kriterleri:

- Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olmaması,^[13]
- Başvurunun anayasal ve kişisel öneme sahip olmasıdır.

[12] Yunus Emre Yılmazoğlu, *Bireysel Başvuru Rehberi*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2019), 49-115; Muharrem Koç İlhan Koç ve Recep Kaplan, *Bireysel Başvuru Kabul Edilebilirlik Kriterleri Rehberi*, (Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2017).

[13] Yunus Emre Yılmazoğlu, "Bireysel Başvuruda Açıkça Dayanaktan Yoksunluk Kriteri," içinde *Bireysel Başvuru Kabul Edilebilirlik Kriterleri Rehberi*, ed. Muharrem İlhan Koç ve Recep Kaplan, (Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2017), 229-365.

Başvuru hakkında yukarıda belirtilen kabul edilebilirlik kriterlerinin tamamının sağlanması halinde kabul edilebilirlik kararı verilmektedir. Başvuruda bu kriterlerden birinin dahi sağlanamaması, kabul edilemezlik kararını sonuç vermektedir.

Kabul edilebilirlik incelemesinde kontrol edilen hususların sıralaması, diğer bir ifadeyle öncelik-sonralığı, konusunda 6216 sayılı Kanun ve AYM İçtüzüğünde düzenleme bulunmamaktadır. Açıkça dayanaktan yoksunluk esasa ilişkin bir kabul edilebilirlik koşulu olduğunda, usul ekonomisi ve basitlik dolayısıyla^[14] kural olarak usule yönelik kabul edilebilirlik kriterleri sağlandıktan sonra açıkça dayanaktan yoksunluğun kontrol edilmesi gerektiği düşünülebilir. Nitekim yabancı ülke uygulamalarında böyle bir sıralamanın geçerli olduğu uygulamalar bulunmaktadır.^[15] Ancak Türkiye’de AYM tarafından sistematik olarak, kabul edilebilirlikte bir sıralama gözetilerek incelemelerin yürütüldüğünü ortaya koyamamaktayız.^[16]

Kabul edilebilirlik yönünden incelemede kriterler arasında mevzuat tarafından belirlenmiş bir öncelik sıralaması bulunmamakta ise de usul ekonomisi açısından, bir başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olup olmadığının, usule veya Mahkemenin yetkisine ilişkin olan diğer kabul edilebilirlik kriterlerinden (kişi, zaman, konu ve yer bakımından yetki) sonra incelenmesi daha makul gözükmektedir. Bu nedenle, açıkça dayanaktan yoksun bulunan bir başvurunun, usule ilişkin kabul edilebilirlik şartlarını taşıdığı ancak esasın incelenmesiyle ilgili nedenlerle kabul edilemez bulunan bir başvuru olduğunu belirtmek gerekmektedir.^[17]

Bu çalışmada esasa yönelik kabul edilebilirlik kriterlerinden olan açıkça dayanaktan yoksunluk hali AYM içtihadı, AİHM uygulaması ve doktrin kapsamında ele alınmıştır.

[14] Berkan Hamdemir, *Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015) 320.

[15] Tolga Şirin, *Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Bireysel Başvuru Hakkı*, (İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2015), 143.

[16] Şirin, *Bireysel Başvuru Hakkı*, 143.

[17] Halil İbrahim Dursun, *Türk Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuruda Esasa İlişkin Kabul Edilemezlik Sebepleri*, (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2018), 24-25.

II. AÇIKÇA DAYANAKTAN YOKSUNLUK

Anayasanın AYM'nin görev ve yetkileri ile ilgili 148'inci maddesinin dördüncü fıkrasında: “Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz” denilmektedir.

6216 sayılı Kanunun “Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları” ile ilgili 48'inci maddesinin ikinci fıkrasında “Mahkeme, ... açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir” denilmektedir. Anılan Kanunun 48(2) maddesinde belirtilen açıkça dayanaktan yoksunluk halleri AYM içtihadında somutlaştırılmaktadır. Buna göre AYM kararlarında ‘başvurucunun ihlal iddiasını temellendirememesi’ hali, ‘temel hak ihlalinin olmadığı açık olduğu veya temel hakka müdahalenin hukuka uygunluğunun açık olduğu’ haller ile ‘kanun yolu niteliğindeki başvuru’ hali ve ‘ihlal iddiasının karmaşık ve zorlama olduğu’ hallerin açıkça dayanaktan yoksun olabileceği belirtilmektedir.^[18]

Açıkça dayanaktan yoksunluk, yüzeysel de olsa başvurunun esasının incelenmesiyle varılabilecek bir sonuç^[19] olması dolayısıyla esas yönünden kabul edilebilirlik kriterleri arasında sayılmaktadır.^[20] Açıkça dayanaktan yoksunluk kriteri incelemesi, başvurunun yüzeysel de olsa esastan incelenmesini içermekte olup bu kategoride yer alan ve esastan inceleme aşamasına geçilmemesini gerektiren hususların tespit edilmesi de kaçınılmaz olmaktadır.^[21] Açıkça dayanaktan yoksun iddiaların genel özelliği, bu iddiaların

[18] AYM, *Hikmet Balabanoğlu*, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24. AYM'nin belirtilen kararında yer alan yorumu sonraki kararlarında atıf yapılarak yerleşik içtihat halini almıştır. Bu konuda *Hikmet Balabanoğlu* kararına atıf içeren yakın tarihli bir karar *Ümit Abukan Başvurusu* (2), B. No: 2018/19830, 12/4/2023, §44.

[19] Mehmet Öncü, “Bireysel Başvuruların AİHM Tarafından Usulden İncelenmesi ve Dördüncü Dereceden Şikâyetler,” içinde *Anayasa Mahkemesinin Kuruluşunun 50. Yılına Armağan*, ed. Engin Yıldırım vd., (Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2012), 391. Algan, “Bireysel başvurularda” 252; Ekinci, “Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda,” 190.

[20] Cüneyt Durmaz, “Esasa İlişkin Kabul Edilemezlik Kriterleri,” içinde *Bireysel Başvuru İnceleme Usulü ve Kabul Edilebilirlik Kriterleri (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi)*, ed. Musa Sağlam, (Ankara, Anayasa Mahkemesi Yayınları, İkinci Baskı, 2013), 226.

[21] Hamdemir, *Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru*, 312.

esastan detaylı incelenmesi aşamasına geçilse dahi reddedilecek olmasıdır. AYM içtihadı ve doktrine göre açıkça dayanaktan yoksunluk hali aşağıda belirtilen dört kategoride ele alınabilir.^[22]

- 1- Kanun yolu başvuruları
- 2- Hak ihlali bulunmayan başvurular
- 3- Hak ihlali iddiasının temellendirilmediği başvurular
- 4- Hak ihlali iddiasının karmaşık ve zorlama olduğu başvurular.

Belirtilmelidir ki, bazı başvuruların esastan incelenme aşamasına alınmaması, bu çalışmanın konusuyla ilgili olarak, yüzeysel bir esas incelemesiyle açıkça dayanaktan yoksunluğuna karar verilmesi, AYM'nin etkili işleyen bir iç hukuk yolu olarak kalabilmesinde önemli bir yaklaşımdır. Ancak açıkça dayanaktan yoksunluğun geniş yorumlanması halinde, başvurular hakkında daha kolaylıkla kabul edilemezlik kararı verilebilecektir. Bu durumda, özellikle gri alanda kalan başvurular açısından kabul edilmezliğin dar yorumlanarak başvurunun esastan incelenmesi başvuru sahiplerinin lehine ve bireysel başvuru kurumunun amacına uygun olacaktır.^[23]

AİHS'in "Kabul edilebilirlik kriterleri" başlıklı 35(3)(a) maddesine göre; "Mahkeme, aşağıdaki hallerde, Sözleşmenin 34'üncü maddesi uyarınca yapılan bireysel başvuruların kabul edilemez olduğuna karar vermektedir: a) Başvurunun (...) açıkça dayanaktan yoksun olması (...)". Görüldüğü üzere, AİHS'de de benzer bir düzenleme yer almaktadır. Bir başvuru kabul edilebilirlik koşullarının tamamını karşılıyor olsa bile, AİHM yine de, esasın incelenmesine ilişkin bir takım gerekçelerle başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verebilmektedir. Bu gerekçeler arasında, en yaygın olan

[22] AYM, *Mehmet Şerif Ay başvurusu*, 2012/1181, 17/9/2013, para. 25. AYM, Mehmet Şerif Ay başvurusu kararında AYM de verdiği bir kararda bireysel başvuruların genel olarak sayılan bu dört ana başlık altında yapılan inceleme sonunda açıkça dayanaktan yoksunluk nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verildiğini belirtmiştir. Bu konuda bkz. Mehmet Nuri Güzel, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru ve Mahkemenin Verdiği Kararlara Genel Bir Bakış," *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 27, no. 47, (2022): 491-531, 505. AİHM de 'açıkça dayanaktan yoksun' başvurular bakımından aynı kategorizasyona yer vermektedir. ECtHR, *Practical Guide on Admissible Criteria*, § 264, p. 62, erişim 28 Mayıs 2023, https://www.echr.coe.int/documents/admissibility_guide_tur.pdf.

[23] Algan, "Bireysel başvurularda," 256.

varsayım başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle reddedilmesidir. AİHS'in 35.'inci maddesinin 3'üncü fıkrasının (a) bendinde yer alan 'açıkça' ifadesi, yalnızca ortalama zekalı bir okuyucu tarafından uydurma ve asılsız nitelikte olduğu hemen anlaşılan başvurular şeklinde anlaşılmalıdır. Bununla birlikte, AİHM içtihadına bakıldığında, bu ifadenin davanın nihai sonucu anlamında daha geniş olarak yorumlandığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, başvurunun maddi içeriğine ilişkin yapılan ön incelemenin ardından, Sözleşmede güvence altına alınan hakların ihlal edildiği izlenimi yaratmayan her türlü başvuru AİHM tarafından 'açıkça dayanaktan yoksun' başvuru olarak nitelendirilmekte ve böylelikle, davanın esasına ilişkin inceleme aşamasına geçilmeden başvurunun önceden kabul edilemez olduğuna karar verilebilmektedir.^[24]

A) KANUN YOLU BAŞVURULARI

Anayasanın 148(4) maddesinde; “*bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamayacağı*” açıkça belirtilmektedir. Bu hükmün amacı bir hak ihlali iddiasının Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine uygunluk kapsamında incelenmesi ile derece mahkemeleri tarafından hukuka uygunluğunun incelenmesinin farklı olmasına dayanmaktadır.^[25] Doktrinde bu durum, “süper temyiz mahkemesi” olmamak şeklinde de ifade edilmektedir.

AİHM'in Kabul Edilebilirlik Rehberinde ise bu durum “*dördüncü derece yargı organı*”^[26] olmamak şeklinde belirtilmiştir. Dolayısıyla kanun yolu başvurularının AYM tarafından kabul edilemez bulunması AİHS (35(a)

[24] ECtHR, *Practical Guide on Admissible Criteria*, p. 61. AİHM'in, başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varmak için bazen taraflardan görüş alması ve kabul edilebilirlik hakkında verdiği karar kapsamında uzun ve ayrıntılı bir gerekçeye başvurmaya ihtiyaç duyması, başvurunun 'açıkça dayanaktan yoksun olma' niteliğini değiştirmemektedir. Bu konuda bkz. AİHM, *Jula Mentzen/Letonya*, B. No: 71074/01, 07.12.2004.

[25] Şirin, *Bireysel Başvuru Hakkı*, 207.

[26] ECtHR, *Practical Guide on Admissible Criteria*, “*Fourth Instance*”, § 265 ve diğer. “*Dördüncü derece yargı organı*” terimi AİHS metninde yer almamakla birlikte AİHM içtihadı ile geliştirilmiş bir terimdir. Bu konuda bkz. AİHM, *Kemmache / Fransa* (no. 3), 24.11.1994, §44.

maddesi) ve AİHM uygulaması^[27] ile uyumludur. AİHS hukukunda var olan ikincilik ilkesi bağlamında, Sözleşmede güvence altına alınan haklara saygı gösterilmesi, bu hakların uygulanması ve bu hakların ihlali halinde ceza verilmesinin sağlanması görevi öncelikle AİHM'e değil, Sözleşmeciler Devletlerin makamlarına ait olduğu anlamına gelmektedir. AİHM, yalnızca ulusal makamların (yasama, yürütme ve yargı makamlarının) yetersiz kalmaları halinde ikincil düzeyde ve tamamlayıcı bir işlev olarak müdahale edebilmektedir.^[28] Bu nedenle, ulusal mahkemelerde görülmüş ve iç hukuk yolları tüketilmiş bir davaya ilişkin olaylarla ilgili araştırmaların ve ileri sürülen iddialara ilişkin incelemelerin ulusal makamlar tarafından, yerine getirilmesi esastır.^[29] AİHM, Sözleşmeciler Devletlerin hukuk düzenlerine doğrudan müdahale etme yetkisine sahip olmadığından, bu hukuk düzenlerinin özerkliğine saygı göstermek ve AİHS'te güvence altına alınan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece, ulusal bir mahkeme tarafından yapıldığı iddia edilen fiili veya hukuki hatalar üzerinde, AİHM'in inceleme yetkisinin bulunmadığı anlamına gelmektedir.^[30]

Belirtilmelidir ki, doktrinde Anayasanın 48(4) maddesinde yer alan ifadenin aslında çelişkili ve belki de anlamsız bir ifade olduğu yönünde de

[27] ECtHR, *Practical Guide on Admissible Criteria*, § 265-272, p. 62-63.

[28] AİHS'in 19. maddesinde; "Yüksek Sözleşmeciler Tarafların (...) bu Sözleşme ve buna bağlı Protokoller ile üstlendikleri taahhütleri yerine getirmelerini sağlamak için, (...) bir Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kurulur." hükmü uyarınca, AİHM; ilk derece mahkemesinin kararını inceleyen itiraz, istinaf ya da herhangi bir ulusal yüksek mahkemenin yaptığı gibi bir temyiz mahkemesi olmayıp aynı şekilde davayı yeniden inceleyememektedir. Dolayısıyla AİHM, görevinin sınırlarını aşacak şekilde kendisini üçüncü veya dördüncü derece mahkemesi hâkiminin yerine koyarak ulusal bir mahkemenin verdiği bir kararı vermesine neden olan fiili ya da hukuki unsurları, keyfilik veya açık ve bariz bir takdir hatası olmadığı sürece, bizzat değerlendirememektedir.

[29] AİHM, *Scordino/İtalya* (no.1), B. No. 36813/97, [BD], 29.03.2006, § 140; AİHM, *Dubská ve Krejzová/Çek Cumhuriyeti*, B.No: 28859/11 ve 28473/12, [BD], 15.11.2016, § 175.

[30] AİHM, *Garcia Ruiz/İspanya* [BD], B. No. 30544/96, 21.01.1999, § 28; AİHM, *De Tommaso/İtalya* [BD], B. No. 23.02.2017, 43395/09, § 170.

görüşler bulunmaktadır.^[31] Bu görüşe göre, bireysel başvuruya konu olan her hak ihlali iddiası aslında kanun yolunda da gözetilmesi gereken bir husustur.

Bireysel başvurularda kanun yolu şikayetlerinin açıkça dayanaktan yoksun bulunması iç hukuktaki bireysel başvuru kurumunun ikincilliği ile uyumlu bir yaklaşımdır.^[32] Bireysel başvurunun ikincilliği ile kastedilen, hak ihlali konusunda ancak olağan kanun yollarının tüketilmesinin ardından ve olağanüstü bir hak arama yolu olarak bireysel başvuruda bulunulabilmesidir. Zira temel hak ve özgürlüklerin ihlali iddiasının bireysel başvuru kapsamında anayasal denetimi ile maddi hukuka uygunluğun yargısal denetimi farklı faaliyetlerdir. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurularda bir nevi temyiz mercii görevi yapmaması dolayısıyla kanun yolu şikayetlerinin açıkça dayanaktan yoksun bulunması, bireysel başvuru müessesesinin iç hukuk sistemindeki ikincilliği kurgusuyla uyumludur.

AYM tarafından kabul edilemezlik nedeniyle reddedilen başvuruların “büyük bir çoğunluğu” bu başvuruların AYM tarafından kanun yolu şikâyeti olduğunun tespit edilmesine dayanmaktadır.^[33] Kalabalık bir kategori olan kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvuruların somut görünümleri şu hallerdir:

-
- [31] Fazıl Sağlam, “Anayasa Şikâyeti: Anlamı, Kapsamı ve Türkiye Uygulamasında Olası Sorunlar,” içinde *Demokratik Anayasa: Görüşler ve Öneriler*, ed. Ece Göztepe, Aykut Çelebi, (İstanbul: Metis, 2012), 435.
- [32] Bülent Altınsoy, *Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuruda İdari Davalara Bakan Yönüyle Kabul Edilebilirlik Kriterleri*, (Ankara: Orion, 2015), 152. Hamdemir, *Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru*, 37; Hasan Tahsin Gökcan, “Bireysel Başvuruda İkincilik İlkesi ve Denetim Yetkisinin Sınırları Sorunu,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 135 (Mart-Nisan 2018): 9-76, 23.
- [33] Recai Akyel, “Bireysel Başvuru Yolu: Misyonu, Vizyonu ve Uygulanması,” *Adalet Dergisi*, no. 68 (2022/1): 53-92, 86; Gökcan, “Bireysel Başvuruda İkincilik İlkesi,” 32.

- Olguların kanıtlanmasına yönelik başvurular,^[34]
- Hukuk normlarının yorumlanması ve uygulanması ile ilgili başvurular,^[35]
- Delillerin kabul edilebilirlik ve değerlendirilmesi ile ilgili başvurular,^[36]
- Mahkeme kararının adil olmadığı iddiasını içeren başvurular,^[37]
- Derece mahkemesi kararlarının yeniden incelenmesi talepli başvurular.^[38]

Bununla birlikte, derece mahkemelerinin kararları maddi ve hukuki hataları bünyesinde barındırmakla keyfilik veya bariz takdir hatası içeriyorsa ve bu durum bir temel hakkın ihlalini sonuç veriyorsa ya da derece mahkemesinin kararı delillerin takdiri ve ulaşılan sonuçlar konusunda keyfilik veya bariz takdir hatası içeriyorsa ve bu durum bir temel hakkın ihlalini sonuç veriyorsa, başvurular kanun yolu şikayeti olarak nitelendirilmez. AYM açıkça dayanaktan yoksunluk dolayısıyla kabul edilemezlik kararı içeren kararlarında, başvuru konusu idari işlem ve yargı kararlarının keyfilik ve

[34] AYM, Fazlı Karadavut, B. No:2013/7346, 17/2/2016, § 82; AYM, Demir Dinipak, B. No: 2013/7983, 26/6/2014, § 48; AYM, Fatih Özgüner, B. No:2013/6358, 4/11/2015, § 42.

[35] AYM, Celalettin Aşçıoğlu, B. No: 2013/1436, 6/3/2014, §§ 40-41; AYM, Natık Bıçak, B. No: 2013/1562, 26/6/2014, § 28; İhsan Malkara, B. No: 2013/1881, 15/10/2014, § 35; AYM, Cevriye Keçeciler, B. No: 2014/2803, 8/9/2014, § 25; AYM, Hayrettin Kibar ve diğerleri, B. No: 2013/2328, 10/3/2015, § 26; AYM, Berna Berktaş Bayar, B. No: 2013/4662, 10/3/2015, § 27; AYM, Nazif Çalikoğlu, B. No: 2013/5468, 18/6/2014, § 27.

[36] AYM, Yosif Lindiridi ve Manol Lindiridi, B. No:2013/2058, 25/6/2015, § 52; AYM, Mükerrerrem Yıldız ve diğerleri, B. No:2013/1111, 4/11/2015, § 34 ; AYM, Yunus Çiçek, B. No: 2013/8459, 10/3/2015, § 29; AYM, Ramazan Coşgun, B. No: 2013/3840, 22/6/2015, § 27

[37] AYM, Gülten Varol, B. No:2013/9084, 18/2/2016, § 29; AYM, Osman Nuri Öner, B. No: 2013/578, 23/3/2016, § 45.

[38] AYM, Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, AYM, Armağan Çağlayan, B. No: 2013/33, 13/6/2013, §§ 25-27; AYM, Arif Durak, B. No: 2013/7597, 10/3/2015, § 28;

bariz takdir hatası içerip içermediğini incelemekte, keyfilik ve bariz takdir hatası bulunmadığını açıkça belirterek karara varmaktadır.

Doktrinde kararın gerekçe içermemesi ve/veya gerekçesinin anlaşılama-
ması, kararda kanunun sözünün ortalama hukuk bilgisine sahip bir kişinin
anlayacağı anlamın tersi mahiyette anlaşılacak somut olaya uygulanması
hallerinde keyfilik bulunduğunu belirtilmektedir.^[39] Keyfilik kararın salt
çoğunluk görüşünden anlaşılabilirliği gibi bazen de kararda yer alan karşı
oy gerekçelerinin çoğunluk görüşüyle kıyaslanmasıyla ya da başvuru-
cunun kararın gerekçesinde olmadığını belirttiği esasa etkili iddiasından anlaşıl-
abilmektedir. Bariz takdir hatası ise hukuk kurallarının anlamlandırılması ve
somut olaya uygulanmasında açık bir hataya düşülmesidir.

Bir başvurudaki hak ihlali iddiasının kanun yolu başvurusu niteliğinde
olup olmadığının belirlenmesi uygulamada kolay olmayabilir. Ancak özel-
likle adil yargılanma hakkıyla ilgili başvurularda bu başvurunun kanun
yolu başvurusu olup olmadığının belirlenmesi nispeten kolay olmaktadır.^[40]
Konuyla ilgili örnek bir karar Ümit Abukan Başvurusu (2)'de^[41] verilmiştir.
Başvurucu, çeşitli taşeron şirketler bünyesinde ... Su Kanalizasyon İdare-
sinde işçi statüsünde çalışmakta iken iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle
feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle İş
Mahkemesinde dava açmıştır. Açılan davada ilk derece mahkemesi, başvuru-
cunun PKK silahlı terör örgütü propagandası yapmak suçundan gözaltına
alındığı ve PKK silahlı terör örgütüne üye olma suçu nedeniyle İstanbul 9.
Ağır Ceza Mahkemesince tutuklandığı, geçerli nedene dayanarak iş akdinin
feshedilmesi nedeniyle davanın reddi sonucuna varılmıştır. Başvurucu bu
karara karşı istinaf yoluna başvurmuş, ... Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk
Dairesi tarafından; başvuru-
cunun iş akdinin feshine neden olabilecek nite-
likte terör örgütü ile irtibat veya iltisakına ilişkin soruşturmaların sürdüğü,
bu duruma bağlı olarak taraflar arasında güven ilişkisinin zedelendiği ve
işverende iş akdinin devamının beklenemeyecek derecede şüphe meydana
geldiği değerlendirilerek başvuruyu kesin olarak esastan reddetmesi üzerine
başvurucu AYM'ye bireysel başvuruda bulunmuştur. AYM, uyuşmazlıkta
uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanmasında öncelikli yetkinin derece

[39] Gökcan, "Bireysel Başvuruda İkincillik İlkesi," 40.

[40] Şirin, *Bireysel Başvuru Hakkı*, 208.

[41] AYM, Ümit Abukan (2)B. No: 2018/19830, 12/4/2023, § 1, 41, 42.

mahkemelerine ait olduğunu vurgulamakla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının etkilerinin adil yargılanma hakkıyla çelişip çelişmediğini incelemenin AYM'nin görevi olduğunu belirtmiştir. AYM; tıpkı Yargıtay içtihadında belirtildiği gibi şüphe feshi kapsamında açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağını, istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesi uygulanması gerektiğini, derece mahkemelelerinin, şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıanın doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması ve millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerektiği, bu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfiliğin önüne geçebilmek adına önem arz ettiği, söz konusu kriterlerin özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzunun ele alınmasının hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulması gerektiğini vurgulamıştır. AYM; başvurucunun iş akdinin feshinin, başvurucu hakkında PKK silahlı terör örgütü propagandası yapmak suçundan dolayı başlatılan ceza soruşturması ile PKK silahlı terör örgütüne üye olmak suçundan başlatılan soruşturma kapsamında tutuklanmasına dayandığını, terör örgütüne üye olma suçu nedeniyle tutuklanan bir kişinin iş akdinin şüphe nedeniyle feshedilmesinin kabul edilebilir bir durum olduğu, bilahare başvurucunun, ağır ceza mahkemesince yapılan yargılama neticesinde silahlı terör örgütüne üye olma suçundan hapis cezası ile cezalandırılmış olduğu da dikkate alındığında fesih nedeninin yorumlamasında herhangi bir keyfilik veya bariz takdir hatası bulunmadığı başvurucunun "... iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açılan işe iade davasında hukuk kurallarının öngörülemez biçimde yorumlanarak davanın reddedilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, ... ihlal edildiği" iddiası karşısında söz konusu idari işlem ve ilgili yargı kararlarının "keyfi ve temelsiz olmadığı"ndan bahisle başvurunun kanun yolu başvurusu olduğu belirtilerek "başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna" karar vermiştir. Bir diğer örnek karar adil yargılanma hakkının ihlali iddiasını içeren Yasemin Ekşi başvurusu kararıdır.^[42] Başvurucu, ...Belediyesinde çalıştığı sırada ... Bakanlığına nakledildiğini, anılan Bakanlığa bağlı olarak çalıştığı dönemde eksik ödemeler yapıldığını, Belediyede çalışırken edindiği mali haklarının

[42] Bu karar, 2013 tarihli olmakla birlikte, sonraki kararlarda emsal alınması dolayısıyla önemlidir. Bu kararın emsal alındığı yakın tarihli örnek bir karar Remzi Yılmaz Başvurusu, B. No: 2020/8740, 30/3/2023, § 3.

eksik ödendiğini, bu ödemelerin tahsili amacıyla ... İş Mahkemesinde açtığı davanın reddedildiğini, tarafsız ve adil yargılama yapılmadığını, davalının Bakanlık olması nedeniyle etki altında karar verildiğini, görev yapan hâkimlerin mesleğe başlamalarının ve stajlarının Adalet Bakanlığına bağlı olarak gerçekleştirildiğini, adaylık eğitiminin Adalet Bakanlığına bağlı olan Adalet Akademisinde verildiğini, çalışma ortamlarının ve iş yüklerinin çok olduğunu, bu hususların bağımsızlık ve tarafsızlığı zedelediğini, bilirkişinin resen ve bir kamu kurumunda görevli olan avukatın atandığını, Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) üzerinden gönderdiği 14/3/2012 tarihli beyan dilekçesinin cevaba cevap dilekçesi olduğu gerekçesiyle iade edildiğini, dosyaya giren bilgi ve belgelerin bu şekilde dosyadan çıkarılamayacağını, 14/3/2012 tarihli dilekçenin yeniden işleme konulması talebinin gerekçesiz olarak reddedildiğini ileri sürmüştür. AYM tarafından bu iddialar hakkında yapılan incelemede; ilk derece mahkemesince anılan dilekçenin reddedildiğine dair herhangi bir delil bulunmadığı gibi, ilk derece mahkemesi tarafından bilirkişi incelemesi yaptırıldığı ve hukuk kuralları yorumlanmak suretiyle hukuki nitelendirme yapılarak davanın reddine karar verildiği ve alacak miktarı yönünden hüküm kurulmadığı, UYAP üzerindeki dosya ayrıntı bilgileri incelendiğinde, anılan dilekçenin dosya içinde olduğu, başvurucaunun mahkemenin bağımsızlığı ve tarafsızlığıyla ilgili ihlal iddiaları bakımından da mahkemenin ve hâkimin bağımsızlığı ve tarafsızlığını kuşkuya düşürecek olgunun bulunmadığı belirtilmiştir.

Kararda adil yargılanma hakkının kapsamında olan çelişmeli yargılama ilkesi, hukuki dinlenilme hakkı, gerekçeli karar hakkının ihlalini gösterir *"bilgi ya da kanıt sunmadığı gibi Mahkemenin kararında açıkça keyfilik oluşturan herhangi bir durum da tespit edileme[diğinden]"* bahisle başvurucaunun iddialarının kanun yolu başvurusu olduğu, *"derece Mahkemesi kararlarının bariz bir şekilde keyfilik de içermediği anlaşıldığından, başvurunun, ... "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna* karar verilmiştir.^[43] Kanun yolu başvurusuna Rustem Esen Başvurusu^[44] da örnek gösterilebilir. Başvuru; hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasında hata yapılarak adil olmayan bir karar verilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, davanın

[43] AYM, Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 04/12/2013, § 35, 36.

[44] AYM, Rustem Esen, B. No: 2019/3189, 17/1/2023, § 32, 33, 34.

uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Somut başvuruya konu olayda başvurucu, davalı işverene ait işyerinin bahçesindeki ağaçları keserken ağaçlardan birinin üzerine devrilmesi sonucu yaralanmış, bacağı diz üzerinden ampüte edilmiş, kaza sonrasında 18/12/2005-31/12/2005 tarihleri arasında sigortalı sayılmasına ve geçirdiği kazanın iş kazası olarak tespit edilmesi talebiyle dava açmıştır. İlk derece mahkemesi SGK müfettişi tarafından düzenlenen raporda başvurucunun hizmet akdi ile çalışmadığı ve olayın bu sebeple iş kazası sayılmayacağı tespitinde bulunulduğu, başvurucu ile davalının davalı şirketin bahçesindeki ağaçları kesmek için motorlu testerenin her deposu için 20 TL'ye anlaştığı, ağaçların kesimi sırasında ağacın başvurucunun üzerine düşmesi sonucunda yaralandığı, taraflar arasında 506 sayılı Kanunun 2. maddesine göre hizmet akdine dayalı bir çalışma bulunmadığı belirtilerek davanın reddine karar verilmiştir. Anılan karara karşı yapılan temyiz başvurusu da; “*hükümün Dairece benimsenmiş bulunan yasal ve hukuksal gerekçeleriyle dayanağı maddi delillere ve özellikle bu delillerin takdirinde bir isabetsizlik görülmediği*” gerekçesiyle reddedilmesi üzerine kesinleşen karara karşı başvurucu AYM'e bireysel başvuruda bulunmuştur. AYM kararının ilgili kısımları aşağıdadır:

“32. ... başvurucunun bireysel başvuru kapsamında Mahkemenin gerekçesine yönelik şikâyetinin Mahkeme tarafından delillerin değerlendirilmesine ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu anlaşılmıştır.

33. Başvurucunun, yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşler hakkında bilgi sahibi olmadığını, delillerini ve iddialarını sunma, karşı tarafça sunulan delillere ve iddialara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığına ya da uyumsuzluğun çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediğine ilişkin bir beyanı olmadığı gibi mahkeme kararında bariz takdir hatası veya açık keyfilik oluşturan herhangi bir durum da tespit edilememiştir.

34. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşıldığından başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.”

B) HAK İHLALİ BULUNMAYAN BAŞVURULAR

Başvuruda yer alan ihlal iddiasında maddi hukuka göre ihlal olmadığının yüzeysel bir incelemeyle tespit edilebildiği durumlarda açıkça dayanaktan yoksunluk dolayısıyla kabul edilemezlik kararı verilmektedir. Yani açıkça dayanaktan yoksunluğun dar yorumlanması halinde dahi bu karar verilebilecektir.

AYM kararlarından görüleceği üzere bir hak ihlalinin bulunmadığının belirtildiği durumlar genel olarak şu kategorilere ayrılabilir:

- Hakkın ihlal edilmediğinin açık olması,^[45]
- Açık bir hak ihlali bulunmaması,^[46]
- Olgunun bir temel hakkın kapsamı dışında olması,^[47]
- Hakka yapılan müdahalenin meşru olması,^[48]
- İhlal iddiasına dair konuda AYM'nin yerleşik içtihadı bulunması.^[49]

AİHM de açık bir ihlal bulunmaması durumunda kabul edilemezlik kararı vermektedir. AİHM Kabul Edilebilirlik Kriterleri Rehberinde;

- Keyfiliğe veya yargılamanın adil olmadığına işaret eden belirti bulunmaması,
- Ölçülülük ilkesi bağlamında amaç-araç orantısızlığını işaret eden belirti bulunmaması,

[45] AYM, Mustafa Kıvrak, B. No: 2013/3175, 20/2/2014, § 41, 43, 54; AYM, Tufan Şahin, Başvuru No: 2012/799, 26/3/2013, § 21.

[46] AYM, Muhammet Kaplan, B. No: 2013/1586, 18/9/2013, § 29, 33; AYM, Musa Erdem ve Diğerleri, B. No: 2013/1845, 7/11/2013, § 29; AYM, Sadıka Şeker, B. No: 2013/1948, 23/1/2014, § 52, 53.

[47] AYM, Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 29.

[48] AYM, Hamit Kaya, B. No: 2012/338, 2/7/2013, § 34, 43.

[49] Tolga Şirin, *Bireysel Başvuru Usulü ve Kabul Edilebilirlik Kriterleri*, (Ankara: MRK Baskı, Eğitim Modülü, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi) 2018), 25. AYM. Ali Yıldırım, B. No: 2018/19004, 3/11/2022, § 24-26.

- AİHM'nin aynı veya benzer durumlarda ihlal verilmediği yönünde yerleşik içtihadı bulunması,
- Somut uygulamada Sözleşmenin ihlal edildiğine işaret eden bir belirti bulunmaması

halleri ihlal bulunmadığının açık olduğu haller olarak ve sınırlı sayıda olmadan belirtilmektedir.^[50]

Hakkın ihlal edilmediğinin açık olması konusunda Salim Kerem Eşiyok başvurusu^[51] örnek gösterilebilir. Kararda, AİHM'in rehberinde yer alan kriterler kararın gerekçesinde belirtilerek^[52] açıkça dayanaktan yoksunluk sonucuna varılmıştır. Kararda mahkemeye erişim hakkının ihlali iddiası incelenirken:

“50. Buna göre başvurusunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olduğu, Mahkeme kararının gerekçesinin açık bir keyfîlik veya bariz bir takdir hatası içermediği, mahkemeye erişim hakkını sınırlandıran katı bir yorum olduğundan bahsedilemeyeceği, netice olarak ileri sürülen şikâyet bağlamında mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlalin olmadığı açık olduğu anlaşılmıştır.

51. Açıklanan gerekçelerle başvurunun *açıkça dayanaktan yoksun* olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.”

ifadelerine yer verilmiştir.

Çetin Doğan başvurusu (3)'te yer alan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiası karşısında da AYM tarafından derece mahkemesinin esasa etkili iddia ve savunmaları ayrı ayrı incelediği, derece mahkemesinin incelemesinin varılan sonuç için *“ilgili ve yeterli”* olduğu, kanun yolu denetiminin de gerekçe ve hüküm konusunda *“ilgili ve yeterli”* olduğu belirtildikten sonra *“gerekçeli karar hakkına yönelik bir ihlal olmadığına açık olduğu”* belirtilmiştir.^[53] Kararın bu kısmında, hak ihlali bulunmadığının açık olduğu ve

[50] ECtHR, *Practical Guide on Admissible Criteria*, p. 63, 64, 65, § 273-283.

[51] AYM, Salim Kerem Eşiyok, B. No: 2019/36211, 23/11/2022, § 50, 51.

[52] Kararda AİHM uygulamasının bu yönde olduğuna dair doğrudan atıf yapılmamıştır.

[53] AYM, Çetin Doğan başvurusu (3), B. No: 2021/30714, 15/2/2023 [GK], § 203-213.

doğrudan ifade edilmese de derece mahkemesinin kararında keyfilik ve bariz takdir hatasına işaret eden belirti olmadığından bahisle açıkça dayanaktan yoksunluk sonucuna varılmıştır.

Açık bir hak ihlalinin tespit edilememesi konusunda Hikmet Kopar ve Diğerleri başvurusu^[54] örnek gösterilebilir.^[55] Başvuruda “*doğal hakim, tarafsız ve bağımsız hakim ilkelerinin ihlal* [edildiği]” öne sürülmüştür.

“101. Başvurucular, tutuklama kararı veren Sulh Ceza Hakimlerinin “*doğal hakim*” ilkesine aykırı olduğunu, ayrıca haklarındaki soruşturmaların başlatılması, bu süreçte yapılan yasal düzenlemeler, kurulan sulh ceza hakimliklerine yapılan hakim atamaları ve siyasi söylemler nedeniyle bu hakimliklerin bağımsız ve tarafsız olmadıkları yönünde yeterli kuşkunun mevcut olduğunu iddia etmişlerdir.

...

114. Somut olayda genel bir kanuni düzenlemeye dayanılarak ve HSYK tarafından yapılan atama sonucunda ilgili hâkimlerin anılan görevleri yaptıkları anlaşılmaktadır. Bu nedenle, gerçekliği ve niteliği kesin olarak tespit edilemeyen olgulardan, siyasi tartışmalarda ortaya konulan değerlendirme ve yorumlardan hareketle, başvuruculara yönelik somut önyargılı bir işlem ve tutum gösterilmeksizin, ilgili hâkimlerin siyasal veya kişisel nedenlerle bağımsız ve tarafsız davranmadıklarını kabul etmek mümkün değildir.

115. Açıklanan nedenlerle başvuruların doğal hakim, tarafsız ve bağımsız hakim ilkelerinin ihlali iddiasının “*açıkça dayanaktan yoksun olması*” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.”

[54] AYM, Hikmet Kopar ve Diğerleri, B. No: 2014/14062 [GK], 8/4/2015, §101-115.

[55] Bu konuda, “1. ...*açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve buna bağlı olarak denetimli serbestlik tedbirinden yararlanma talebinin reddedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiaları*”nı içeren Güven Kılınc başvurusu (2020/30501, 15/3/2023) da örnek gösterilebilir. Kararın 15’inci paragrafında: “*Başvurucu açık ceza infaz kurumuna ayrılmış olsaydı bile infaz kurumunca hazırlanmış iyi hâl raporu ve infaz hâkimliğinin kararı olmadan kendisine doğrudan denetimli serbestlik tedbiri uygulanamayacağı için kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik açık ve görünür bir ihlalin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.*” denilmektedir.

Bayram Kaya başvurusu (2)'de^[56] de bir temel hakka yönelik “açık ve görünür bir ihlal bulunma[ması]” dolayısıyla başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu belirtilmektedir.

“49. ... Denetimli serbestlik tedbiri kararı verilmesi hususunda yetkili infaz hâkiminin takdir yetkisi bulunmaktadır. Somut olayda İnfaz Hâkimliğinin herhangi bir takdir yetkisi bulunmadan bu tedbiri uygulamakla yükümlü olması gibi bir durum söz konusu değildir. Başvurucunun denetimli serbestlik şartlarını sağladığı hâlde tahliye edilmemesi gibi bir durum da mevzu bahis değildir. Nitekim bireysel başvurudan sonraki süreçte başvurunun denetimli serbestlik şartlarını sağladığı sonucuna varılmasının ardından hemen tahliyesine karar verilmiştir. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik açık ve görünür bir ihlalin bulunmadığı sonucuna varılmıştır.”

Olgunun bir temel hakkın kapsamı dışında olması konusunda Bilal İnci başvurusu^[57] örnek gösterilebilir. Başvuruda “askerlikten muaf olan kişiye askerlik yaptırılması sebebiyle zorla çalıştırma yasağının, ... ihlal edildiği” iddia edilmektedir. Kararın gerekçesi aşağıdadır:

“39. Somut olayda başvurunun şikâyet ettiği çalışma zorunlu askerlik hizmetine ilişkindir. Anayasa'nın 18. maddesinin Anayasa'nın 72. maddesi ışığında yorumlanması sonucu, zorunlu askerlik hizmetinin zorla çalıştırma yasağının kapsamı dışında olduğu anlaşılmaktadır.

40. Bu durumda zorla çalıştırma yasağının ihlal edildiği iddiasının *açıkça dayanaktan yoksun olması* sebebiyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmiştir.”

Hakka yapılan müdahalenin meşru olması konusunda Fatih Kılıç başvurusu^[58] örnek gösterilebilir. Başvuru “jandarma olarak görev yapan başvurucu hakkında mevzuata veya teamüllere aykırı hitapta bulunmak fiili nedeniyle kınama disiplin cezasına hükmedilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiası hakkındadır.” Başvurunun 23'üncü paragrafında, kınama cezası

[56] AYM, Bayram Kaya (2), B. No: 2020/28211, 6/10/2022, §49.

[57] AYM, Bilal İnci, B. No: 2019/16896, 3/2/2022.

[58] AYM, Fatih Kılıç, B. No: 2019/6668, 1/3/2023, § 23.

verilmesinin demokratik toplum düzeninde gerekli olduğundan bahisle bu cezanın meşruluğu dolaylı olarak ifade edilmiştir.

“23. ... disiplin korunması ve kamu hizmetinin sekteye uğratılmasının önlenmesi amaçlarıyla uygulandığı anlaşılan kınama disiplin cezasının ağır bir ceza da olmadığı ve güdülen meşru amaçla orantılı olduğu değerlendirilmiştir. Bu nedenlerle kınama cezası şeklindeki başvuru konusu müdahalenin demokratik bir toplum düzeninde gerekli olmadığından bahsedilemez.”

AYM'ye göre benzer konularda aynı derecedeki yargı mercileri arasındaki içtihat farklılıkları tek başına adil yargılanma hakkının ihlali niteliğinde kabul edilemeyeceği gibi derece mahkemeleri ile itiraz ya da temyiz mercilerinin uyumsuzluklara ilişkin olarak tarafların talepleri ve delilleri arasındaki yorum farklılıkları da tek başına adil yargılanma hakkının ihlali niteliğinde kabul edilemez.^[59] AYM, Ali Çetin ve Diğerleri başvurusunda^[60] derece mahkemeleri arasındaki benzer konulardaki farklı kararların belirli bir hukuksal temele dayanması ve kararlar arasındaki çelişkinin hukuki yorum farklılığından kaynaklandığı ve bu farklılığın içtihat farklılığı oluşturacak boyutta olmaması halinde adil yargılanma hakkını ihlal edilmediğini belirtmiştir. İhlal iddiasına dair konu, işçilik alacağından kaynaklanan davanın benzer olaya dayanılarak açılan başka bir davada verilen kararın aksi yönünde bir sonuca ulaşılarak reddedilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Bu kararın ilgili paragrafları aşağıdadır:

“24. Derece mahkemeleri tarafından somut olay koşullarında değerlendirme yapılmak suretiyle verilen kararların yeterli gerekçe içerdiği tespit edilmiştir. Söz konusu kararların belirli bir hukuksal temele dayandığı, kararlar arasındaki çelişkinin hukuki yorum farklılığından kaynaklandığı ve bu farklılığın içtihat farklılığı oluşturacak boyutta olmadığı anlaşılmıştır. Sonuç olarak kararlardaki farklılığın hukuki güvenliği sarsacak nitelikte olmadığı, dolayısıyla başvurunun hukuk kurallarının yorumlanması ve delillerin değerlendirilmesi kapsamında kaldığı tespit edilmiştir (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. *Recep Kılıç*, B. No: 2017/29156, 10/3/2021).

[59] AYM, Miras Müessesilik İnş. Taah. Reklam Paz. Bas. Yay. San. ve Tic. A.Ş., B. No: 2012/1056, 16/4/2013, § 36.

[60] AYM, Ali Çetin ve Diğerleri, B. No: 2018/26102, 3/3/2022, § 24-26.

25. Başvurucular tarafından ileri sürülen iddialar mahkemelerce delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup mahkeme kararının gerekçesinde bariz takdir hatası veya açık keyfilik oluşturan bir hususun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.”

AYM'nin yerleşik içtihadı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksunluk kararı verdiği başka bir örnek Ali Yıldırım başvurusudur.^[61] Ceza infaz kurumunda getirilen kısıtlamalar nedeniyle kötü muamele yasağının, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ve bir kısım anayasal haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkin başvuruya ilgili Kararın ilgili paragrafları aşağıdadır:

“20. Anayasa Mahkemesi, başvurucağın aile fertleriyle olan ilişkisinin sürdürülmesini engellemeyen açık görüş hakkının sınırlandırılması şeklindeki söz konusu müdahalenin kanuni dayanağı ile meşru amacının bulunduğunu, ceza infaz kurumunda düzenin korunması ve güvenliğin sağlanması açısından makul bir tedbir olduğunu ve ulaşılmak istenen amaçla ölçülü olduğunu belirterek aile hayatına saygı hakkı bağlamında bir ihlal bulunmadığı sonucuna varmıştır (*Halil Berk*, §§ 48-56).

21. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelere ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

22. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının da diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.”

AYM, bu şekilde başvurucağın başvuru konusu hakkında yerleşik içtihadının bulunması ve somut başvurucağın anılan içtihadattan ayrılmayı gerektirecek bir husus içermemesi halinde başvurucağın *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verdiği görülmektedir.

[61] AYM. *Ali Yıldırım*, B. No: 2018/19004, 3/11/2022, § 24-26.

C) HAK İHLALI İDDİASININ TEMELLENDİRİLMEDİĞİ BAŞVURULAR

6216 sayılı Kanunun 47'nci maddesinin üçüncü fıkrasına göre “[b]aşvuru dilekçesine, dayanılan deliller ile ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararların aslı ya da örneğinin ... eklenmesi şarttır”. Altıncı fıkraya göre, başvuru evraklarında kanıtlayıcı nitelikteki evrak eksikliği olması halinde başvurucuya belirli bir süre tanınarak bu eksikliğin giderilmesi belirtilir. Madde 48(1)'in ilk fıkrasında ise m. 47'nin belirtilen hükümlerine uyulmaması halinde kabul edilemezlik kararı verilebileceği düzenlenmiştir. Kanunun 62'nci maddesinde AYM gerekli gördüğü bilgi ve belgeleri ilgili kamu-özel tüzel-gerçek kişilerden edinmesine yönelik yetkilerle donatılmıştır. Bu bağlamda başvurucunun iddiasına dayanak teşkil eden kanıtlayıcı belgelerin başvurucu tarafından AYM'ye sunulmaması halinde AYM m. 62 kapsamında bu bilgi ve belgeleri –mevcutsa- edinebilecek yetkiye sahiptir. Ancak AYM m. 62'deki belirtilen yetkisini kullanmadan önce başvurucunun ilgili bilgi ve belgeyi sunmamasını açıklamasını beklemektedir.^[62] Başvurucunun kanıtlayıcı bilgi ve belgeyi edinememe ve AYM'ye sunmamasının makul bir açıklaması bulunmaması halinde başvurucunun iddiasını temellendirememesi dolayısıyla başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı verilmektedir.^[63] AYM'nin yeterli ölçüde temellendirilmesi bağlamında bir başvuruyu kabul edilebilir bulması açısından, başvuru formu ve eklerine ilişkin bütün eksikliklerin değil, iddianın temelini ortaya koymak için gerekli açıklama ve delillerin eksikliğini dikkate alması ve başvurucunun ortaya koyduğu çerçeve ile sınırlı

[62] Örneğin, AYM, *Cemal Günsel* başvurusu kararında; “... başvurucunun başvurusunun esasını ve bu kapsamda kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığını Anayasa Mahkemesine inceletebilmesi için *öncelikle kendisinin ihlal iddialarını gerekçelendirmesi*, buna ilişkin *olay ve olguları açıklaması ve delillerini sunması zorunludur*” açıklamasına yer vermiştir. AYM, *Cemal Günsel başvurusu* [GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021, § 24. Bu karar hakkında detaylı analiz için bkz. Hasan Sayim Vural, “Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Yolunda Bir Kabul Edilemezlik Sebebi Olarak Temellendirilmemiş Şikâyet ve Cemal Günsel Kararı Üzerine Bir İnceleme,” *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 9, no. 18, (Aralık 2021), 457-487.

[63] AYM'nin bu yöndeki kararlar için bkz. AYM, Nahide Eren, B. No: 2014/2134, 21/4/2021, § 10, 59, 63; AYM, Selahattin Demirtaş (8), B. No: 2016/48606, 11/3/2021, § 1, 39; Mutia Canan Karatay, B. No: 2017/37469, 21/4/2021, § 1, 20.

bir esas incelemesi yaparak ihlal iddiasının esas incelemesini yapması daha yerinde olacaktır.

AİHM önündeki yargılama, çekişmeli bir yargılama niteliği taşımakta^[64] ve tarafların–başvurucunun ve davalı Hükümetin–hem fiilen (gerekli olgusal delilleri Mahkemeye sunarak) hem de hukuken (kendi görüşlerine göre, ileri sürülen Sözleşme hükmünün ihlal edilme ya da edilmeme nedenini açıklayarak) iddialarını destekleme sorumluluğu bulunmaktadır.^[65] AİHM, AİHS’in bir veya birkaç hükmünün ihlal edilme şekli davaya ilişkin olaylar bakımından anlaşılır olmadığı sürece, bu durumu açıklamaksızın söz konusu hükümlere sadece atıfta bulunmakla yetinilmesi halinde başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilemez olduğunu

[64] AİHM İç Tüzüğü’nün 44C maddesinin 1. fıkrasına göre; “Taraflardan birinin Mahkeme tarafından istenen bir bilgiyi sağlamaması veya bir delili göstermemesi veya konuyla ilgili bilgiyi resen açığa çıkarmaması veya yargılamaya etkin bir şekilde katılmaması durumunda, Mahkeme, bu durumdan uygun gördüğü şekilde sonuç çıkarabilir.”

[65] AİHM İç Tüzüğü’nün bireysel başvuruların içeriğini düzenleyen 47. maddesinin somut olaya ilişkin kısmı aşağıdaki gibidir: “1. Sözleşmenin 34. maddesi uyarınca, bir başvuru, Mahkeme tarafından aksi yönde bir karar verilmedikçe, Yazı İşleri Müdürlüğü’nün hazırladığı başvuru formu ile yapılır. Başvuru formu, istenen tüm bilgilerin ilgili bölümlerde belirtilmesi suretiyle hazırlanır ve söz konusu formda aşağıdaki bilgiler yer alır: (...) d) olaylara dair kısa ve öz bir açıklama; e) ileri sürülen Sözleşme ihlal(ler)ine ve bu husustaki görüşlere dair kısa ve öz bir açıklama; (...) 2. a) Başvuru formunun ilgili bölümünde belirtilmesi gereken, bu maddenin 1 d) ile f) fıkraları arasında yer alan yukarıdaki bilgilerin tamamı, Mahkeme tarafından, başka herhangi bir belgeye başvurmaya gerek kalmaksızın, başvurunun mahiyetinin ve kapsamının belirlenmesine imkân verecek yeterlilikte olmalıdır. (...) 5.1. Bu maddenin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen koşullara uyulmaması, başvurunun Mahkeme tarafından incelenmemesi sonucunu doğurur. Bu kuralın dışında kalan haller aşağıda belirtilmiştir: a) başvuran tarafından, söz konusu koşullara uyulmaması hususuna ilişkin olarak yeterli açıklamada bulunulmuş olması (...).”

belirtmektedir.^[66] Vurgulanmalıdır ki, iddiaların kanıtlanmadığı başvurular konusunda AYM içtihadı, AİHM uygulaması ile benzerlik göstermektedir.^[67]

AYM içtihadında; hak ihlali iddiasına esas olguların belirtilmemesi, yani iddianın “soyut ve genel” olması, olgunun ortaya konulmaması veya olgunun muğlak bir şekilde ifade edilmesi halinde ve somut olguların belirtilmesi ancak belgelendirilmemesi/kanıtlanmaması halinde başvurunun temellendirilmediği sonucuna varılmaktadır. İhlal iddiasının soyut ve genel olması dolayısıyla temellendirilmediği tespit edilerek açıkça dayanaktan yoksunluk kararı verilen başvurulardan biri Kağan Danişan başvurusudur.^[68] Kağan Danişan başvurusunda:

“21. Başvurucu, soyut ve genel ifadelerle kararın gerekçesiz olduğunu şikâyet etmiştir. Başvuru formunda, gerekçenin hangi açıdan yetersiz olduğu, gerekçede hangi esaslı iddianın karşılanmadığı veya hangi temel hukuksal ve olgusal konuların ele alınmadığı belirtilmemiştir. Öte yandan bireysel başvuru formunda başvurunun istinaf ve temyiz dilekçelerinde ileri sürdüğü hangi itirazlarının karşılanmadığına ilişkin bir belirleme de söz konusu değildir. Böylece başvuru şikâyetlerine konu temel olay ve olgular ile bireysel başvuruya konu ettiği ve temel hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğini açıklamak yönündeki yükümlülüğünü yerine getirmemiş, bu bağlamda ileri sürdüğü ihlal iddialarını temellendirememiştir.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.”

ifadeleri yer almaktadır.^[69]

[66] ECtHR, *Practical Guide on Admissible Criteria*, § 287. p. 66. Bu konuda bkz. AİHM, *Trofimchuk/Ukrayna*, B. No: 4241/03, 31.05.2005; AİHM, *Baillard/Fransa*, B. No: 6032/04, 25.09.2008.

[67] ECtHR, *Practical Guide on Admissible Criteria*, § 287. p. 66. § 284-287.

[68] AYM, *Kağan Danişan*, B. No: 2019/22114, 27/7/2022.

[69] Başvurunun ihlal iddiasının soyut ve genel olması konusunda ilave örnekler: *Feyyaz Ketenoğlu (2)*, B. No: 2019/18502, 6/10/2022, §14; *Sinan Oğan*, B. No: 2017/32685, 2/6/2020, §25; *Menfiye Gülmüş*, B. No: 2018/15200, 16/11/2022, §23.

İhlal iddiasının somut olgunun kanıtlanmaması dolayısıyla temellendirilmediği tespit edilerek açıkça dayanaktan yoksunluk kararı verilen başvurulardan biri Veli Özdemir başvurusudur. Veli Özdemir başvurusunda; “başvurucu, kendisinin yokluğunda diğer sanıklarca sarf edilen soyut suç isnatlarının, kendisinin hazır olduğu celsede ortaya konulmadığını ve kendisine bu delilleri tartışma hakkı verilmediğini belirterek Anayasa’nın kişi hürriyeti ve güvenliğini düzenleyen 19. maddesinin, adil yargılanma hakkını düzenleyen 36. maddesinin ve ceza sorumluluğunun şahsiliğini düzenleyen 38. maddenin yedinci fıkrasının ihlal edildiğini” ileri sürmüştür.^[70] AYM, başvurucudan, başvuru dilekçesinde ileri sürdüğü iddialarını ispat etmeye elverişli delillerini sunmasını istemiş; başvurucu ilk derece mahkemesinin nihai kararı ile Yargıtay ilamı ve bazı dilekçe suretlerini sunmakla yetinmiştir. AYM, Veli Özdemir başvurusu kararında; “... Şayet bir belge elde edilememişse, bunun da nedenleri açıklanmalıdır. Somut başvuruda başvurucu bu koşulları yerine getirmeyerek iddialarını temellendirmediğinden başvurusunun esasının incelenmesi imkânı bulunmamaktadır.” ifadelerine yer verildikten sonra başvurucunun ihlal iddiasını temellendirmemiş olması dolayısıyla başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu belirtilmiştir.^[71]

AYM’nin Ünal Yiğit başvurusunda; “başvurucu, CNN TÜRK adlı yayın kuruluşunun haber bültenlerinde hakkında çıkan haberlerin sorumlu yayıncılık ilkelerini aşarak kişilik haklarına saldırı niteliğinde olduğunu, www.hürriyet.com.tr internet sitesinde yayınlanan haber nedeniyle sorumlular hakkında açmış olduğu tazminat davasının reddedilmesinin kişilik haklarına müdahale oluşturduğunu ileri sürmüş ve manevi tazminat talebinde” bulunmuştur.^[72] AYM bu başvuruya ilişkin kararında; “Başvurucu, kendisi hakkında yapılan haberlerin neler olduğunu, basın ve yayın araçlarından hangilerinde yayımlandığını, yapılan bu haberler ile hangi hak ve özgürlüklerine müdahale edildiğini başvuru dilekçesinde göstermemiştir. Öte yandan başvurucu, CNN TÜRK televizyon kanalında veya hürriyet.com.tr internet sitesinde yapılan yayınlar nedeniyle bireysel başvuruda ileri sürdüğü hususları ilk derece mahkemesinde ve temyiz aşamasında ileri sürdüğünü ancak bu taleplerinin dikkate alınmadığını gösterir duruşma zabıtları ve

[70] AYM, *Veli Özdemir*, B. No: 2013/276, 9/1/2014, § 13.

[71] AYM, *Veli Özdemir*, B. No: 2013/276, 9/1/2014, § 26, 27.

[72] AYM, *Ünal Yiğit*, B. No: 2013/1075, 30/6/2014.

mahkeme kararları gibi iddiasının dayanaklarını da Anayasa Mahkemesine ibraz etmemiştir. Başvuru dilekçesinde, ihlale neden olduğu iddia edilen olaylar tarih sırasına göre özetlenmemiş; bireysel başvuru kapsamındaki haklardan hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve delillere ait açıklamalar yapılmamıştır. Öte yandan başvuru dilekçesinde iddianın dayanağı belgeler açıkça belirtilmediği gibi başvuru, herhangi bir bilgi ve belgenin ilgililerden istenmesi için Mahkemeden bir talepte de bulunmamıştır.” AYM, hem iddiaların açıklanmasında hem destekleyici belgelerin sunulmasında önemli eksiklikler bulunduğunu belirterek yapılan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar vermiştir.

Wisam Sulaiman Dawood Eaqadah başvurusu^[73] da olguları gösterir kanıtlayıcı belge sunulmaması dolayısıyla iddianın temellendirilmemesine örnek verilebilir. Bu başvuruda yer alan “*kötü muameleyle maruz kalma riski bulunan ülkeye sınır dışı etme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yaşığının*” ihlal edildiği iddiası ile ilgili olarak başvuru gönderileceği kendi ülkesinde mezhebi dolayısıyla baskıya maruz kalacağı ve eşinin babası dolayısıyla risk altında olduğuna ilişkin iddiaları ve diğer iddialarını rapor, belge sunma, bilgi verme veya açıklama yoluyla kanıtlayamamış yani temellendirmemiştir.^[74] AYM'nin yukarıda aktarılan Cemal Günsel kararı ile Wisam Sulaiman Dawood Eaqadah kararına bakıldığında Anayasa Mahkemesinin başvuru formunda yer almasını gerekli gördüğü açıklamalar konusunda daha sıkı bir test uyguladığı görülmektedir. Bu testin katı ve sıkı bir şekilde uygulanması, başvurucaya ihlal iddiasını temellendirmesinin ötesinde ayrıntılı bir kanıtlayıcı yükümlülüğü getirilmesi anlamına gelebilecektir.

D) HAK İHLALİ İDDIASININ KARMAŞIK VE ZORLAMA OLDUĞU BAŞVURULAR

AİHM içtihadında “*anlaşılmaz ve uydurma şikayetler*”^[75] olarak ifade edilen durum AYM içtihadında “*karmaşık ve zorlama şikayetler*” olarak ifade edilmektedir. AİHM Kabul Edilebilirlik Kriterleri Rehberinde bir başvurunun objektif olarak anlaşılacak derecede karmaşık olması, “*objektif*

[73] AYM, *Wisam Sulaiman Dawood Eaqadah*, B. No: 2021/2831, 15/2/2023.

[74] AYM, *Wisam Sulaiman Dawood Eaqadah*, B. No: 2021/2831, 15/2/2023, § 54, 55, 56, 57.

[75] ECtHR, *Practical Guide on Admissible Criteria*, § 288, p. 67.

olarak imkansız” olması, “açıkça sağduyuya aykırı” olması hallerinde bu başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu belirtilmektedir.^[76] Rehberde göre ayrıca, belirtilen bu hallerin hukuk öğrenimi görmemiş ortalama bir kişi esas alınarak tespit edilir.^[77]

AYM tarafından Mustafa Kılıç başvurusunda^[78] başvuruda yer alan belirli hak ihlali iddialarının karmaşık ve zorlama olduğunu belirterek açıkça dayanaktan yoksunluk dolayısıyla kabul edilemezlik kararı verilmiştir. Kararda, karmaşık ve zorlama olma hali açıklanmamış/tanımlanmamış, başvuruçunun ihlal iddiası ifade edildikten sonra doğrudan varılan sonuç yani iddianın karmaşık ve zorlama olduğu belirtilmiştir. Bu durumda, karmaşık ve zorlama olma halinin, AİHM Kabul Edilebilirlik Kriterleri Rehberinde belirtilen “açıkça sağduyuya aykırı” olma, “objektif olarak imkansız” olma hallerini kapsadığı sonucuna varılmaktadır. Buna ilave olarak, zorlama olma halinin, olgu ve ihlal edildiği iddia edilen hak arasında uygun illiyet bağının kurulamaması halini de içerebileceği kanaatini taşımaktadır.

AYM’nin Mustafa Kılıç kararına atıf içeren çok sayıda kararında^[79] da “anılan kararda açıklanan ilkelere ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunma[dığı]” belirtilerek açıkça dayanaktan yoksunluk kararı verilmiştir.

Ayrıca, AYM’nin bazı kararlarında karmaşık ve zorlama olma tespiti açıkça yapılmamış olmakla birlikte iddianın savunulabilir olmadığı tespiti yapıldıktan sonra açıkça dayanaktan yoksunluk kararı verilmiştir. Bir Kararında AYM savunulabilir olmamayı “tartışmaya, değerlendirmeye değer”^[80] olmamak şeklinde açıklamaktadır. İddiaların savunulabilir olmadığı belirtilen bazı kararların da *karmaşık ve zorlama olmamak* başlığı altında kategorize edilebileceği düşüncesindeyiz.

[76] ECtHR, *Practical Guide on Admissible Criteria*, § 288, p. 67.

[77] ECtHR, *Practical Guide on Admissible Criteria*, § 288, p. 67.

[78] AYM, *Mustafa Kılıç*, B. No: 2019/35236, 18/05/2022, § 24-26.

[79] Bazı örnek kararlar: AYM, *Turgut Emiroğlu*, B. No: 2019/36466, 3/11/2022, §11; AYM, O.Y., B. No: 2019/36307, 3/11/2022, §12; AYM, *Mehmet Sait Demiröz*, B. No: 2019/34703, 3/11/2022, §11; AYM, Z.D., B. No: 2019/36335, 2/11/2022, §6,7.

[80] AYM, *Mesut Ucuzova*, B. No: 2018/37208, 2/3/2023, § 34,35.

Mesela *Cemil Basut* kararında:^[81]

“Tüm bu tespitlere göre iddiaya konu kötü muamele olayına ilişkin olarak başvurunun gözaltı tarihinden yaklaşık 1 yıl 5 ay sonra ileri sürdüğü ve dosya kapsamındaki bilgi ve belgelerle uyumlu olmayan iddiaları, kötü muamele iddialarını desteklemeyen sağlık raporu ve ceza infaz kurumuna ilk giriş muayene raporu birlikte değerlendirildiğinde başvurunun kötü muameleye maruz kaldığına ilişkin savunulabilir bir iddia ortaya koyamadığı sonucuna ulaşılmıştır.”

ifadelerine yer verildikten sonra iddianın açıkça dayanaktan yoksun olduğu belirtilmektedir.^[82] Hatta bu başvuruda yer alan ihlal iddiası AİHM uygulamasında yer alan *uydurma şikayet* kavramına örnek teşkil edebilecektir. Bu durumda AYM'nin içtihadında *uydurma* sözünü değil *savunulabilir olmama* sözünü tercih ettiği sonucuna varılabilir.

Açıkça dayanaktan yoksunluk dolayısıyla kabul edilemezlik kararı verilen başvuruların bir kısmında yukarıda örnekleri verildiği üzere “değerlendirme” başlıklı bölüm çok *kısa* ve nettir. Bir kısım kararlarda ise “değerlendirme” başlıklı bölümün nispeten uzun olduğu, hatta hak ihlali iddiasının esastan incelenmesine yakın bir değerlendirme yapıldığı görülebilmektedir. Bu konuda *Wisam Sulaiman Dawood Eaqadah* başvurusu^[83] örnek gösterilebilir.

Wisam Sulaiman Dawood Eaqadah başvurusunda sınır dışı etme kararına karşı açılan davada mahkemenin araştırma yapmaksızın davayı reddetmesi, kanıt olmaksızın terör örgütü üyesi gibi gösterilmesi iddiaları yerleşme hürriyetiyle ilgili olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenmiştir. AYM tarafından kişinin iddiaları, olgular, idarenin işlemleri ve mahkemenin kararları detaylıca incelenmiş; iddiaların dayanaksız olduğu, idarenin işlemlerinin hukuka uygun olduğu, mahkeme kararının hukuka uygun olduğu belirtilmiş; “*sınır dışı etme işlemlerindeki usul güvenceleri kapsamında başvurunun yerleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak etkili başvuru*

[81] AYM, *Cemil Basut*, B. No: 2019/35021, 30/3/2023, § 12,13.

[82] Bu konuda ilave örnekler: AYM, *Erdem Semih Yıldız*, B. No: 2019/24814, 19/1/2023, § 12,13; AYM, *İlker Murat Aydın*, B. No: 2019/23304, 7/12/2022, § 25.

[83] AYM, *Wisam Sulaiman Dawood Eaqadah*, B. No: 2021/2831, 15/2/2023 [GK], § 59-87.

hakkının ihlal edilmediğinden”[84] bahisle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olduğu belirtilmiştir. AYM’nin bu kararında beş üyenin karşıoyu bulunmaktadır: Dört üye hak ihlali bulunduğu kanaatindedir, bir üye başvurunun kabul edilebilir olduğu ve esas incelemesi yapılması gerektiği kanaatindedir. Kararda çoğunluk görüşünde açıkça dayanaktan yoksunluk dolayısıyla kabul edilemezlik kararı verildiği dikkate alındığında, detaylı bir inceleme yapıldığı görülmektedir. Buna göre, bu kararda başvurunun iddiasının dayanaktan yoksunluğunun *nispeten az açık* olduğu düşünülebilir. AİHM’nin bazı kararlarında da benzer durum gözlenmekte ve doktrinde bu durum eleştirilmektedir.^[85]

[84] AYM, *Wisam Sulaiman Dawood Eaquadah*, B. No: 2021/2831, 15/2/2023 [GK], § 87.

[85] Şirin, *Bireysel Başvuru Hakkı*, 142; Algan, “Bireysel başvurularda,” 256, 257, 276, 279.

SONUÇ

Yukarıda yer alan istatistiki bilgiye göre de AYM'ye yapılan bireysel başvurularda kabul edilemezlikle sonuçlandırılan başvuruların yaklaşık %55'ini 'açıkça dayanaktan yoksunluk' nedeniyle kabul edilemezlik kararları oluşturmaktadır. AYM, bireysel başvurular bakımından ciddi sayıda artan ağır bir iş yükü içerisinde. AYM, bu iş yükünü hafifletmek amacıyla da çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Ancak, kabul edilebilirlik kriterleri kullanılarak başvuru sayısını azaltmak amacıyla, özellikle 'açıkça dayanaktan yoksun başvurular' ile başvurucunun 'önemli ölçüde zarara uğraması' koşulları yoluyla sistem işlevsiz hale getirilmemelidir. Bireysel başvuru sisteminin işlemeye başladığı 23.9.2012 sonrası yapılan başvurulara yönelik başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğuna dair kararlarda AYM'nin 6216 sayılı Kanun ve İçtüzük hükümlerini katı bir şekilde uyguladığı göze çarpmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin kabul edilebilirlik kriterlerini çok katı bir şekilde uygulama konusunda AİHM gibi kendisini kısıtlamaması gerekir. Zira, AİHM, AİHS'de güvence altına alınan hak ve özgürlüklerin ihlal edilmesine karşı 46 Sözleşmeciler Devlet içerisinde ulusal düzeydeki bütün başvuru yolları tüketildikten sonra yüzbinlerce başvuru almaktayken AYM ülke içindeki olağan hukuk yolları tüketildikten sonraki son ulusal mercidir. AYM, ülke içindeki başvuru konusu yapılabilecek hakların ihlalini telafi edecek ve tazmin edecek son ulusal merci olduğundan, yaklaşımını başvuranların lehine esnetmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda AYM'nin ağır iş yükünü hafifletmek amacıyla 'açıkça dayanaktan yoksunluk' kriterini katı bir şekilde uygulayarak önemli sayıdaki başvuruyu kabul edilemez başvuru olarak değerlendirmesi bu yönüyle eleştiri konusudur. AYM'nin bireysel başvurular açısından mevcut dava yüküyle baş edebilmesini sağlamak amacıyla bu kriteri kullanmak yerine bu ağır iş yükünün üstesinden gelmesini sağlayacak personel ve diğer kaynaklara sahip kılınması daha doğru olacaktır.

KAYNAKÇA

- AİHM. “Kabul Edilebilirlik Kriterleri Rehberi (Güncellenme tarihi: 30.04.2022).” https://www.echr.coe.int/documents/admissibility_guide_tur.pdf (Erişim: 28.05.2023).
- Akyel, Recai. “Bireysel Başvuru Yolu: Misyonu, Vizyonu ve Uygulanması.” *Adalet Dergisi* 68, no. 1 (2022): 53-92.
- Algan, Bülent. “Bireysel Başvurularda “Açıkça Dayanaktan Yoksunluk” Kriterinin Anayasa Mahkemesi Tarafından Yorumu ve Uygulanması.” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 63. No. 2 (2014): 247 – 284.
- Altınsoy, Bülent. *Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuruda İdari Davalara Bakan Yönüyle Kabul Edilebilirlik Kriterleri*. Ankara: Orion, 2015.
- Anayasa Mahkemesi. “Bireysel Başvuru İstatistikleri (23/9/2012-31/3/2023).” https://www.anayasa.gov.tr/media/8681/bb_2023_1_tr.pdf (Erişim: 29.05.2023)
- Anayasa Mahkemesi. “Bireysel Başvuru Usulü ve Kabul Kriterleri, Modül 3.” https://www.anayasa.gov.tr/bireyselbasvuru/pdf/EgitimModulu/bireysel_basvuru_usulu.pdf (Erişim: 28.05.2023).
- Durmaz, Cüneyt. “Esasa İlişkin Kabul Edilemezlik Kriterleri.” İçinde *Bireysel Başvuru İnceleme Usulü ve Kabul Edilebilirlik Kriterleri (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi)*, ed. Musa Sağlam, (Ankara, Anayasa Mahkemesi Yayınları, İkinci Baskı, 2013).
- Dursun, Halil İbrahim. *Türk Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuruda Esasa İlişkin Kabul Edilemezlik Sebepleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2018.
- ECtHR, *Practical Guide on Admissible Criteria*, § 264, p. 62, erişim 28.5.2023, https://www.echr.coe.int/documents/admissibility_guide_tur.pdf
- Ekinci, Hüseyin. “Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuruda Kabul Edilebilirlik Kriterleri ve İnceleme Yöntemi.” *Anayasa Yargısı* 29, no. 1 (2013): 161-197.

- Ekinci, Hüseyin ve Musa Sağlam. *66 soruda Bireysel Başvuru*. Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara, 2015.
- Gökcan, Hasan Tahsin. "Bireysel Başvuruda İkincillik İlkesi ve Denetim Yetkisinin Sınırları Sorunu." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 135 (Mart Nisan 2018): 9-76.
- Göztepe Çelebi, Ece. "Anayasa Şikayeti." *Ankara Hukuk Toplantıları*, 18 Mayıs 2009, (Çiğdem Kırca, Aynur Yongalık, Editörler), Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 2009.
- Göztepe Çelebi, Ece. *Anayasa Şikayeti*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı 1996.
- Güzel, Mehmet Nuri. Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru ve Mahkemenin Verdiği Kararlara Genel Bir Bakış." *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 27, no. 47, (2022): 491-531.
- Hamdemir, Berkan. *Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru*. Ankara: Seçkin, 2015.
- Koç, Muharrem İlhan ve Recep Kaplan. *Bireysel Başvuru Kabul Edilebilirlik Kriterleri Rehberi*. Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2017.
- Öncü, Mehmet. "Bireysel Başvuruların AİHM Tarafından Usulden İncelenmesi ve Dördüncü Dereceden Şikâyetler." İçinde *Anayasa Mahkemesinin Kuruluşunun 50. Yılına Armağan*, ed. Engin Yıldırım vd., Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2012.
- Sağlam, Fazıl. "Anayasa Şikayeti: Anlamı, Kapsamı ve Türkiye Uygulamasında Olası Sorunlar." içinde *Demokratik Anayasa: Görüşler ve Öneriler*, ed. Ece Göztepe, Aykut Çelebi. İstanbul: Metis, 2012.
- Şirin, Tolga. *Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Bireysel Başvuru Hakkı*. İstanbul: On iki Levha, 2015.
- Şirin, Tolga. *Bireysel Başvuru Usul Hukuku*. Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-7, Ankara, 2018.
- Şirin, Tolga. *Bireysel Başvuru Usulü ve Kabul Edilebilirlik Kriterleri*, Eğitim Modülü, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi, Ankara, 2018.

Yılmazoğlu, Yunus Emre. “Bireysel Başvuruda Açıkça Dayanaktan Yoksunluk Kriteri.” İçinde *Bireysel Başvuru Kabul Edilebilirlik Kriterleri Rehberi*. 229-365. ed. Muharrem İlhan Koç ve Recep Kaplan. Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2017.

Yılmazoğlu, Yunus Emre. *Bireysel Başvuru Rehberi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.

AYM Kararları

Fazlı Karadavut, B. No:2013/7346, 17/2/2016

Demir Dinipak, B. No: 2013/7983, 26/6/2014.

Fatih Özgüner, B. No:2013/6358, 4/11/2015.

Celalettin Aşçıoğlu, B. No: 2013/1436, 6/3/2014.

Natık Bıçak, B. No: 2013/1562, 26/6/2014.

İhsan Malkara, B. No: 2013/1881, 15/10/2014.

Cevriye Keçeciler, B. No: 2014/2803, 8/9/2014.

Hayrettin Kibar ve diğerleri, B. No: 2013/2328, 10/3/2015.

Berna Berktaş Bayar, B. No: 2013/4662, 10/3/2015

Nazif Çalıklıoğlu, B. No: 2013/5468, 18/6/2014.

Yosif Lindiridi ve Manol Lindiridi, B. No:2013/2058, 25/6/2015.

Mükerrem Yıldız ve diğerleri, B. No:2013/1111, 4/11/2015.

Yunus Çiçek, B. No: 2013/8459, 10/3/2015.

Ramazan Coşgun, B. No: 2013/3840, 22/6/2015.

Gülten Varol, B. No:2013/9084, 18/2/2016.

Osman Nuri Öner, B. No: 2013/578, 23/3/2016.

Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013.

Armağan Çağlayan, B. No: 2013/33, 13/6/2013.

Arif Durak, B. No: 2013/7597, 10/3/2015.

Mustafa Kıvrak, B. No: 2013/3175, 20/2/2014.

- Tufan Şahin*, Başvuru No: 2012/799, 26/3/2013.
Muhammet Kaplan, B No: 2013/1586, 18/9/2013.
Musa Erdem ve Diğerleri, B. No: 2013/1845, 7/11/2013.
Sadıka Şeker, B. No: 2013/1948, 23/1/2014.
Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013.
Hamit Kaya, B. No: 2012/338, 2/7/2013.
Ali Yıldırım, B. No: 2018/19004, 3/11/2022.
Miras Mümessillik İnş. Taah. Reklam Paz. Bas. Yay. San. ve Tic. A.Ş., B. No: 2012/1056, 16/4/2013.
Ali Çetin ve Diğerleri, B. No: 2018/26102, 3/3/2022.
Ali Çetin ve Diğerleri, B. No: 2018/26102, 3/3/2022.
Ali Yıldırım, B. No: 2018/19004, 3/11/2022.
Bayram Kaya (2), B. No: 2020/28211, 6/10/2022.
Bilal İnci, B. No: 2019/16896, 3/2/2022.
Cemal Günsel [GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021.
Cemil Basut, B. No: 2019/35021, 30/3/2023
Çetin Doğan (3) [GK], B. No: 2021/30714, 15/2/2023
Erdem Semih Yıldız, B. No: 2019/24814, 19/1/2023.
Feyyaz Ketenoğlu (2), B. No: 2019/18502, 6/10/2022.
Fatih Kılıç, B. No: 2019/6668, 1/3/2023.
Ford Otomotiv Sanayi A.Ş. [GK], B. No: 2019/40991, 23/3/2023.
Güven Kılınç, 2020/30501, 15/3/2023.
Hikmet Balabanoglu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013.
Hikmet Kopar ve Diğerleri [GK], B. No: 2014/14062, 8/4/2015.
İlker Murat Aydın, B. No: 2019/23304, 7/12/2022.
Kağan Danışan, B. No: 2019/22114, 27/7/2022.
Mehmet Sait Demiröz, B. No: 2019/34703, 3/11/2022.

- Menfiye Gülmüş*, B. No: 2018/15200, 16/11/2022.
Mesut Ucuzova, B. No: 2018/37208, 2/3/2023.
Mutia Canan Karatay, B. No: 2017/37469, 21/4/2021.
Mustafa Kılıç [GK], B. No: 2019/35236, 18/5/2022.
Nahide Eren, B. No: 2014/2134, 21/4/2021.
O.Y., B. No: 2019/36307, 3/11/2022.
Remzi Yılmaz, B. No: 2020/8740, 30/3/2023.
Rustem Esen [GK], B. No: 2019/3189, 17/1/2023.
Salim Kerem Eşiyok, B. No: 2019/36211, 23/11/2022.
Selahattin Demirtaş (8), B. No: 2016/48606, 11/3/2021
Sinan Oğan, B. No: 2017/32685, 2/6/2020.
Turgut Emiroğlu, B. No: 2019/36466, 3/11/2022.
Ümit Abukan (2), B. No: 2018/19830, 12/4/2023.
Ünal Yiğit, B. No: 2013/1075, 30/6/2014.
Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014.
Wisam Sulaiman Dawood Eaqadah [GK], B. No: 2021/2831, 15/2/2023.
Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 04/12/2013.
Z.D., B. No: 2019/36335, 2/11/2022.

AİHM Kararları

- Baillard/Fransa*, B. No: 6032/04, 25.09.2008.
Demopoulos and Others v. Turkey (dec.) [GC], §§ 130-138.
Dubska ve Krejzova/Çek Cumhuriyeti, B.No: 28859/11 ve 28473/12, [BD], 15.11.2016, *Jula*
De Tommaso/İtalya [BD], B. No. 23.02.2017, 43395/09,
Mentzen/Letonya, B. No: 71074/01, 07.12.2004.
Garcia Ruiz/İspanya [BD], B. No. 30544/96, 21.01.1999.
Gratzinger and Gratzingerova/Çek Cumhuriyeti (dec.) [GC], §§ 78-86.

Kemmache / Fransa (no. 3), 24.11.1994, §44.

Scordino/İtalya (no.1), B. No. 36813/97, [BD], 29.03.2006.

Trofimchuk/Ukrayna, B. No: 4241/03, 31.05.2005.